

ŽEMAITIS

PLUNGĖS IR RIETAVO KRAŠTO LAIKRAŠTIS

Nr. 67 (7455) * 2000 M. BIRŽELIO 10 D., ŠEŠTADIENIS * KAINA 1 litas

Kaimas gyvas prisiminimuose

Prieškario Lietuvoje Pakutuvėnuose buvo apie penkiasdešimt sodybų. Trėmimai ir melioracija praktiškai kaimą sunaikino.

Gyvas jis tik pakutuvėniškių atsiminimuose. Rytoj buvę tenykščiai gyventojai, jų vaikai iš įvairių Lietuvos kampelių renkasi į kaimo sueigą. 13 val. Pakutuvėnų bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios už parapijiečius. Po pamaldų - bendri pietūs.

2-4 P.

Pakutuvėnų kaimo simbolis - bažnyčia tuščiuose laukuose.

Kaimas gyvas prisiminimuose

Ne itin bestebina žodžiai "miręs kaimas", "dingęs kaimas". Daug kur buvusias sodybas, kuriose su savo rūpesčiais gyveno žmonės, kryštavo kūdikiai, beprime-na atsitiktinai išlikęs pamatų akmuo, melioratorių pasi-gailėtas šimtametis medis, kryžius prie kelio. Praeis dar kiek laiko, ir tie ženklai išnyks.

Vienas iš tokių kaimų - Pakutuvėnai šalia Aleksandravo. Nebeminėjo jo ir tarybinės enciklopedijos. Bet jam likimas lėmė bent iš istorijos neišnykti.

Aleksandravo pagrindinės mokyklos mokytoja, dabar jau pensininkė, Veronika Simutienė, dirbdama su mokiniais, pamatė, kad vaikai mažai bežino apie senovę. Škaito Juozo Tumo-Vaižganto, Žemaitės ir kitų klasikų kūrinius ir nelabai suvokia etnografinius dalykus.

Ir ėmėsi mokytoja rinkti nykstančių aplinkinių kaimų istoriją, kaupti archyvinę medžiagą apie šeimų likimus, dažniausiai paženklintus tremtimi. Rašydama apie pakutuvėniškių Stonkų šeimą, susitiko su Marijampolėje gyvenančiu Anicetu Stonkumi ir suagitavo jį parašyti ne tik savo, bet ir viso Pakutuvėnų kaimo istoriją.

Jis užsikrėtė ta "liga" ir net ėmėsi rengti pakutuvėniškių susitikimą. Jam noriai talkina mokytoja Veronika Simutienė, kurios vyras Adomas - irgi iš Pakutuvėnų.

Įdomią Pakutuvėnų kaimo istoriją parašė ir Kretingos pranciškoniškosios tarnybos darbuotoja Jolanta Klietkutė.

Primityviai suprantama istorija - tai datos. Gal kokiuose archyvuose ir guli nežinomų dokumentų apie Pakutuvėnus. Minėtas Anicetas Stonkus Lietuvos valstybės istorijos archyve rado išlikusias Plungės ir Kulių parapijų bažnyčios knygas. Seniausias įrašas jose apie Pakutuvėnus toks:

"1794 m. vasario 4 d. teologijos daktaras Ego Antonius Rymkevičius Kulių bažnyčioje sutuokė Mykolą (Nikolom) Stropų (Stropovič), gimusį Pakutuvėnų kaime, ir Mariją (Mariannam)

Smilingytę (Smilingovna), kilusią iš Mostaičių".

Tikroji istorija - tai žmonės. Šiame didžiuliame kaime, nusitęsusiame iki Minijos, 1923 m. buvo 57 sodybos, gyveno 276 žmonės: Anužiai, Simučiai, Žilinskai, Žygai, Grigalaukai, Navardauskai, Brazdeikiai, Kukulskiai, Jesevičiai, Mikalaukai, Gusčiai, Stuopeliai, Saudargai, Meškaukai...

Daug buvo bendrapavardžių, todėl kaimas prigalvodavo pavardžių. Pavyzdžiui, Stanislovą Grigalauką vadino Voveriniu, kitą Stanislovą Grigalauką - Pakalniniu, nes gyveno pakalnėje, Juozą Grigalauką, niekada nenustygstantį vietoje, - Greitjuzeliu...

Kiekvienos šeimos - sava istorija, ir jų visų papasakoti neįmanoma. Bendra tai, kad šešiolika jų buvo ištremta į Sibirą.

"Ką pradėjo trėmimai, tą užbaigė kolektyvizacija ir melioracija, - kalbėjo Veronika Simutienė. - Tokia buvo kaimų naikinimo politika. Dabar bėra apie 12 sodybų, prisiglaudusių arčiau Aleksandravo, kuriose begyvena vienas kitas žmogus. Tiesa, daugelis paveldėtojų susigrąžino žemę, bet arba kam išnuomojo ją, arba "ūkininkauja" gyvendami miestuose - tuščioje vietoje kurtis sunku".

Seniausia išlikusi sodyba - Dobilų. Ant laiptų įrėžta data: 1896 m. Pagal ją sprendžiama, kad ir gyvenamasis namas tada statytas. Ir išlikęs, bent iš išorės, senoviškas, tik stogas jau šiferiu uždengtas. Jame 1920 metais buvo įsikūrusi pirmoji Aleksandravo apylinkėse mokykla. Buvo pradinė, visi trys skyriai - viename nedideliame kambary. Mokėsi 25 mokiniai. Jų pagausėjus po kelerių metų ji perkelta pas ūkininką Gudą.

Dobilų sodybos šeimininkė - 80-metė Stanislava Dobilienė. Čia ji atitekėjo 1942 metais. Jauna, energinga žmona gražiai pradėjo tvarkyti 29 hektarų ūkį, pasistatė pirtį. Turėjo didelį klojimą, kur pusė kaimo mindavo linus, buvo daug kitų pastatų.

Rugiapjūtė Pakutuvėnuose (1935-1938 m.).

(Nukelta į 4 p.)

Mokytoja Veronika Simutienė yra sukaupusi daug medžiagos apie aplinkinių kaimų istoriją.

(Atkelta iš 2 p.)

Deja, šeima (Stanislava, vyras Juozas ir 6 metų sūnelis) sovietmečiu buvo išstremta į Irkutsko sritį, kur dirbo aukso kasyklose, kentė šaltį (iš pradžių gyveno daržinėje) ir badą.

Grižę iš tremties Dobilai rado savo sodybą nuniokotą - beišlikęs namas, bet ir į jį valdžia nelabai norėjo įleisti - jame gyveno bene keturios iš kažkur atkraustytos šeimos.

Stanislava Dobilienė rodo ranka į tuščius laukus: "Kaime buvo daugiau kaip 50 sodybų. Aplinkui gyveno Stropai, Knietos, Rupeikos, Stonkai, Grigalauškai... Dabar iš viso kokie penki tikri pakutuvėniškiai besam likę. Dauguma kitų - išstremti".

Kaip ir visur, pokario metai buvo neramūs, sudėtingi. Vyras padeda sovietinės valdžios aktyvistams sudarinėti tremtinių - stambesnių ūkininkų - sąrašus, o žmona įspėja apie numatomą tremimą... Ir apskritai žmonės pra-

vagysčių, kai durų nereikėdavo rakinti net nakčiai.

Rytoj susirinkę pakutuvėniškiai tikriausiai prisimins visus saviškius ir kaimynus, jų likimus. O ar prisimins savo Jurgelį - Smutį Juzalį, kuris visada juokėsi, visada viskuo buvo patenkintas. Eidavo per kaimus skaldydamas malkas - iš to ir gyveno. Karo metu, kai fronto linija ėjo per Aleksandravo kaimą, Juzalis buvo nuėjęs Minijon nusimaudyti. Grižo jau pasibaigus mūšiui: viena kišenė nuplėšta sviedinio skeveldros. Paklaustas, kur buvęs, atsakė: "Griovė gulėjau su vokiečiu, tik kad tas vokiečiai be galvos buvo..."

Rašantieji kaimo istoriją, prisimindami praeities idiliją, teigia, kad prieškario metais nebuvo ne tik vagysčių, rimtesnių peštynių,

kaimė atsiradusių pirmąjį degtinį darį, kuris degtinę veždavo ir į Kretingą. Mes jo pavardę nutylėkim. Tuo labiau, kad į savo "velnio lašus" dėl stiprumo, kaip kalbėjo žmonės, dėjo vario sulfato. Tai pastebėję miestiečiai privertė jį patį išgerti visą puslitrį. Nuo to prakiuręs skrandis, ir žmogus miręs labai jaunas, palikęs 4 mažamečius vaikus.

Praktiškai dabar Pakutuvėnų kaimą simbolizuoja bažnyčia, kurios bokštas per tuščius laukus nuo kalvelių iš tolo matyti. Tik ne ką jį galėtų prisiminti istorijai, nes pastatyta (pašventinta) tik 1943 m. lapkričio 29 dieną.

Apie ją pakutuvėniškiai pradėjo galvoti jau gerokai anksčiau. Įgyvendino tai prelatas Povilas Pukys, kuris kaimuose steigė mo-

kyklas, jau buvo pastatęs Plungės ir Stalgėnų bažnyčias. Prasi-dėjus Antrajam pasauliniam karui jis davė įžadą: jei Dievas apsaugos Plungės bažnyčią ir miestą nuo sugriovimo, pastatyti bažnyčią Pakutuvėnuose. Kadangi Plungė nuo fronto nenukentėjo, teko pažadą tesėti - 1942 m. pavasarį prasidėjo statyba. Steigiamai naujai parapijai 25 ar 30 ha žemės skyrė vietinė Justina Stroputė, vykdydama mirusio brolio Juozo Stropaus valią.

Tačiau po karo naujoji bažnyčia, kaip ir visas kaimas, buvo pasmerkta, sunyko pradėjęs kurtis klebonijos ūkis. Pamaldos bevykdavo porą kartų per metus. Dabar ji priklauso Kretingos pranciškonų vienuolijai.

Ir rytoj, sekmadienį, šioje bažnyčioje šv. Mišias aukos pranciškonas brolis Gediminas. Bus prisiminti gyvenę ir dabar, kad ir kitur, gyvenantys pakutuvėniškiai.

Kaimas gyvas bent prisiminimuose.

Česlovas GEDVILAS

Kaimas gyvas prisiminimuose

